

пив розпач: що робити, як врятувати дитину? А на порозі хати уже стоїть панський десятник, на панщину гонить. «Панові треба робити, а про твою дитину байду-же»,—грає він. Нещасна мати бере немовля на руки і, обливаючись слізьми (бо воно ж «біднесеньке кричить та кричить»), іде в поле. По дорозі її зустрічає пан — «такий гнівний, крий мати божа!» «Геть ту дитину! — гукнув,— геть! треба мені робити, а не з дитиною панькатись!» — розлючено грає поміщик. Десятник вирвав дитя з рук матері й поніс у село,— ще «довго Горпина чула дитячий плач, жалкий та болісний; далі все тихше, а там і зовсім затихло».

Оповідачка скупа на слова, бо їй самій неймовірно тяжко про таке розповідати. Але читач знає, розуміє, який той пекельно-мученицький день був для страдницької матері. В народі кажуть: у дитини пальчик заболить, а в матері серце розривається. А що ж творилося в душі кріпачки Горпини і за що вона такі муки терпіла?

Тільки справжні твори мистецтва глибоко хвилюють людські серця, збуджують почуття, примушують думати над усім зображеним у них. В оповіданні «Горпина» Марко Вовчок показала себе глибоким знавцем народної душі, видатним митцем змалювання трагічного в долі своїх героїв.

В. Я. Карташевська у спогадах про Т. Г. Шевченка побіжно зазначила, що під час однієї розмови про «Народні оповідання» поет порівняв їх автора з Шекспіром¹. У критичній літературі про це свідчення Карташевської згадувалося часто, але завжди з якимсь вибачливим відтинком, що, мовляв, Шевченко вдався до такого порівняння в захопленні, явно переоцінивши силу художнього слова Марка Вовчка. А були й такі, що одверто іронізували над цим.

Звичайно, з лаконічної і дуже загальної згадки Карташевської про цей факт важко зрозуміти, який зміст і характер мало те порівняння, але само по собі це свідчення становить безперечний інтерес.

Відомо, що Шевченко дуже добре знав твори Шекспіра (у перекладі на російську мову М. Х. Кетчера), високо цінив їх за глибокий реалізм, з захопленням відгукувався про вистави п'єс великого англійського письменника за

¹ Марко Вовчок, Твори, т. IV, стор. 394.

участю видатного негритянського актора-трагіка Айрі Олдріджа. «У нас тепер африканський актор,— писав Шевченко Щепкіну 6 грудня 1858 р.,— чудеса виробляє на сцені. Живого Шекспіра показує»¹.

В час, коли Марко Вовчок була в Петербурзі (січень—квітень 1859 р.), ім'я Шекспіра було, фігурано кажути, в усіх на устах. Тому-то, нам здається, порівняння Шевченком Марка Вовчка з Шекспіром було не чим іншим, як своєрідною формою найвищої похвали авторці «Народних оповідань» за їх реалізм і народність. Для такої похвали Шевченко мав цілковиті підстави, бо у творах Марка Вовчка не раз зустрічаються такі потрясаючі драматичні сцени, які з повним на те правом можна порівняти з шекспіровськими. В оповіданні «Горпина» маємо одну з таких сцен. Коли наступного дня під вікном страдницької матері знову грімнув голос десятичника: «На панщину!»—Горпина (перед тим напоївши дитя маковим настоєм — «нехай хоч воно одпочине — не мучиться»), як сновида, пішла на панський лан.

«Як там її лаяли, як на неї сварились — і не слухає, аби їй до вечора дождати! Перемучилась день. От сонечко вже за сином гору запало, от уже й вечір. Біжить вона додому, біжить... Убігла в хату: тихо й темно. Вона до колиски, за дитину. — дитина холодна лежить: не ворухнеться, не дише.

— Тату! — крикнула.

— А чого, дочко, мене лякаєш? Я був задрімав. Мала спить і досі.

Горпина й слова не промовить, обхопила дочку руками та наче й завмерла. Старий ізнов задрімав.

— Світла! світла дайте! — скрикнула, — тату! світла!

Старий викресав огню. «Що се з нею подіялося?» — думає, та як засвітив, глянув, так і прикипів на місці. Стоїть серед хати Горпина, аж почорніла і страшно дивиться, а на руках у неї мертва дитина.

Ця сцена вражає кожною своєю деталлю. І отими чотирма словами: «Біжить вона додому, біжить...», за якими постає ціла похмура картина: над панським ланом спустилися вечірні сутінки; стомлені тяжкою денною працею кріпаки мовчазно вирушають додому; ось від гурту відділилась жіноча постать, поспішає, біжить... Це вона, бідолашна Горпина!

¹ Тарас Шевченко, Твори, т. 6, стор. 144.